

Az Aquincumi Múzeum kisebb feltárásainak helyszínei és eredményei a 2005. évben

(A helyszíneket lásd jelölve a 208. oldali térképen)

1. Budapest, III. ker. Pók utca, Hrsz.: 23229/1

A BTM Aquincumi Múzeuma 2005. szeptember 12. és október 12. között végezte a fent említett terület szondázó jellegű kutatását. A feltáró munkát az ebbe szükségessé, hogy jelenleg tervezés alatt áll az úgynevezett „Aquincumi híd és kapcsolódó úthálózata”, amely út egyik lehajtójának sávja fedi az aquincumi polgárváros északkeleti részét.

A terület keleti szomszédságában szintén e keretek között a tavalyi és az idei évben végzett feltárás során a Szilágyi János által feltárt házcsoport falrészlete és útmaradványok, illetve nagy kiterjedésű és mélységű újkori tereprendezések nyoma került elő (LÁNG 2005, 225–227, illetve ebben a kötetben 51–59. oldal).

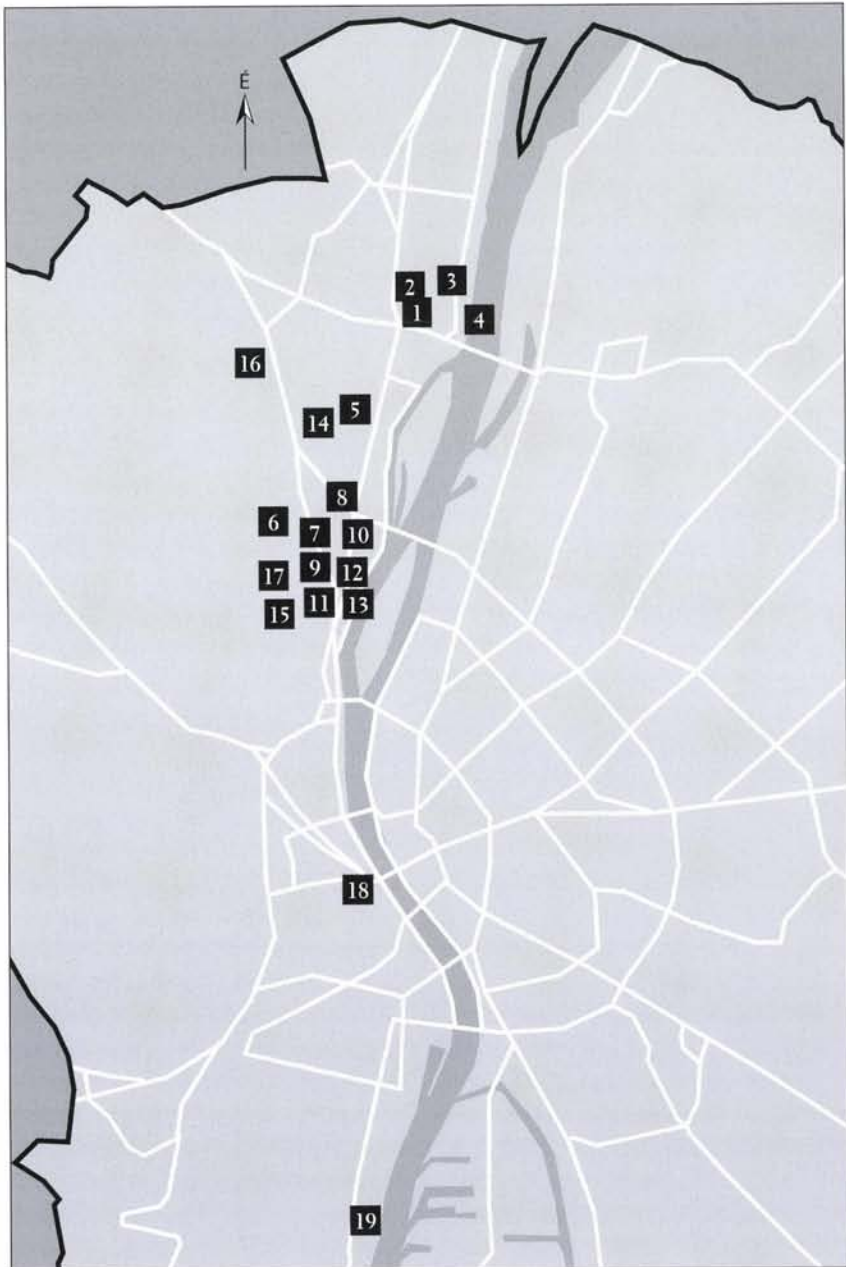
A fentiek ismeretében a Csatornázási Művek telkén mindössze 30 négyzetméternyi területet tárhattunk fel, amelynek eredményeképp megállapítható volt, hogy a nagyméretű bolygatás már nem érint további régészeti rétegsort. A kis felületméret miatt nagyobb összefüggések megállapítására, értelmezésre egyelőre nincs lehetőségünk, csak az előkerült jelenségek ismertetésére szorítkozhatunk.

A területen az igen vastag újkori feltöltés alatt (2 méter) már megjelent egy észak–déli irányú, római kori, habarcsba rakott kőfal, amely a korábbi rajzi dokumentáció alapján azonos a Szilágyi J. által 1946–47-ben részben feltárt egyik épület keleti falával. (SZILÁGYI 1950, 311–312) A fal két oldalán a korábbi kutatóárkok is előkerültek.

A falhoz tartozó rétegsorok közül tetőomladék-részletet, (2. kép) illetve kelet felé pillért és visszabontott falrészletet, illetve egy vékony sóderes járószint-darabot sikerült azonosítani, majd ezek alatt a fal nyugati és keleti oldalán is vastag homokos-márgás (talán áradásból, vagy tereprendezésből származó) rétegsorok következtek.

A feltöltési rétegek alatt már a fal széles zoklirésze következett, illetve erre ráhúzódva kelet felé nagyobb köves réteg, nyugati irányban pedig ismét egy kavicsos szint mutatta a következő, a kőfalas periódushoz tartozó legkorábbi járószint-horizontot.

A zokli alatt újabb falalap szabálytalan, földbe rakott törtköves részlete került elő, illetve ez alatt már a legkorábbi római kori rétegsor mutatkozott, világos és sötétszürke homokrétegek és legalul a már több területen regisztrált fekete-barna agygréteg formájában. Ez utóbbi

1. kép: Az Aquincumi Múzeum kisebb feltárásainak helyszínei

2. kép: Fa oszlopsor maradványai a legkorábbi településrétegben

sajnos a gyorsan emelkedő talajvíz miatt nem volt vizsgálható. Ebből a rétegből pannoniai pecsételt kerámia és *terra sigillata* (lezoux-i?) töredéke származik.

A fenti rétegsor alapján tehát egyértelműen látszik, hogy a polgárváros északi részének épületei itt még jó állapotban, részben járósintekkel együtt maradtak meg. Szintén jól vizsgálhatóak a legkorábbi római kori periódus maradványai is.

T. Láng Orsolya

Irodalom:

SZILÁGYI 1950 – Szilágyi J.: Jelentés a Fővárosi Ókortörténeti (Aquincumi) Múzeum kutatásairól és szerzeményeiről az 1945–1948. évek folyamán. *BudRég* 15 (1950) 303–331.

LÁNG 2005 – T. Láng O.: Budapest, III. ker., III. Pók u. (Hrsz.:23229/1). *Aqfüz* 11 (2005) 225–227.

2. Budapest, III. ker., Szentendrei út 141., Hrsz.: 23215

A régészetileg védett terület az aquincumi polgárvárostól északra, az észak–déli irányú főút és a vízvezeték–pillérsor vonala között terül el. A telken álló, részben alapincézett épületet elbontották, helyén, illetve kelet felé körülbelül 11×22 méter alapterületen új, alapincézett épület készül. A korábbi kutatások alapján az *aquaeductushoz* tartozó további létesítmények nyomait, esetleg út és épületmaradványokat vártunk. (ZSIDI 1984, 742) A telekkel északkelet felől szomszédos terület is beépítésre került az idei évben (lásd III. Római tér, ebben a kötetben a 230. oldalon), de ott csak az újkori feltöltést regisztráltuk, átlagosan 80 centiméter mélységben.

A feltárás során az újkori feltöltés körülbelül 1 méter vastag rétege alatt vízjárta területre utaló, már római kori sárga, homokporos szint (állóvíz nyoma?), majd alatta egy apróköves, tégladarabos, halvány,

kelet–nyugati keréknyomokkal barázdált járósínt következett. Ez utóbbiból Caracalla császár ezüstdenárja került elő. A járósínt alatt ismét a víz munkájára lehetett következtetni a fekete agyagos és apró csigákból álló rétegekből. A feltehetően későrómai, vizes környezetre utaló rétegsor létrejöttében szerepe lehetett a közeli vízvezeték pillérsorának is: az elfolyó víz okozhatta a kisebb állóvizek, „csigás” rétegek kialakulását.

A vizes környezetre utaló rétegsor alatt többé-kevésbé vízszintesre planírozott szintek következtek: több rétegben, foltszerűen, apró tégladarabos, agyagtéglás, homokos, habarcs- és vakolatdarabos omladékok mutatkoztak. A planírozási rétegekből, omladékokból nagy mennyiségű kerámia, *terra sigillata* és építési töredék származik, köztük nagyobb agyagtégladarabok is. Feltűnő, hogy az elplanírozott omladékok iránya minden esetben északnyugat–délkeleti volt, csakúgy, mint az omladékok alatt mutatkozó, 80 centiméter széles falé. (3. kép) Ez

utóbbinak alapjait agyagba rakták, felmenő részéből csak egy rövid szakaszt tudunk dokumentálni. A teljes felületen egyenesen végighúzódnó, nyugat felé kissé megdőlt, osztófal nélküli fal funkcióját nem lehetett megállapítani, mint ahogy a fal alapozási mélységéről, az omladékok stratigráfiai viszonyairól sem sikerült adatokat gyűjtenünk a leendő épületalap sekélyebb mélysége miatt.

A feltárás eredményei azonban mindenképpen sok új információval gazdagították a polgárváros északi városfalán kívüli beépítettségéről alkotott képünket: a városfaltól valamivel több, mint 100 méterre északra, az észak–déli főútvonal és a vízvezeték pillérsora között továbbra is kell kőfalas építményekkel számolnunk (épület, esetleg talán kerítésfal?) amely feltehetően az észak–déli irányú főút nyomvonalát követte. Az épület(?) falát még a római korban visszabontották, agyagtéglás, fehér vakolattal rendelkező felmenő szakaszát gondosan elplanírozták. A relatív nagy mennyiségű *terra sigillata* leletanyag (ösz-

3. kép: Északnyugat–délkeleti irányú római kori fal és omladéka

szes leletanyag 17%-a) lakó, vagy reprezentatív célú funkciót sejtet.

Az épület omladékai felett – feltehetően a későrómai időszakban – már a víz az úr, a közeli vízvezetékéből elfolyó víz állóvizeket, vízenyős környezetet eredményezhetett.

T. Láng Orsolya

Irodalom:

ZSIDI 1984 – Zsidi P.: 87. Római út. Hrsz.: 23266/2. BudRég 25 (1984) 472.

3. Budapest, III. ker., Nánási út 39., Hrsz.: 23761/2

A terület az aquincumi polgárvárostól északkeletre, a Duna partján található. A római korban ezen a szakaszon észak felé a *limesút* futott, amit őrtornyok, illetve valószínűleg útállomások, fogadók szegélyeztek. (NAGY 1973, 122) A telektől délre (III. ker., Nánási út 5–7.) a 2004. évben folytatott kutatásaink során kelet–nyugati irányú, a Duna felé futó, V keresztmetszetű és egy észak–déli irányú árkot dokumentálhattunk. (LÁNG 2005, 224)

A fentiek alapján tehát útrészletet, esetleg további árkokat vártunk a telken. A terület keleti, Duna parti és a nyugati részen lakópark épül. Az összesen négy felületen ő- és római kori objektumok egyaránt mutatkoztak, igen sok újkori bolygatással, modern épületalappal.

A terület keleti, Duna-parti részén az igen erős tereplejtést az újkorban közel 2 méter vastagságú feltöltéssel egyenlítették ki, alatta régészeti szempontból negatív talajosodott rétegsor volt megfigyelhető. A rétegsor legalján sárga agyagos, sziget-

szerű kiemelkedést regisztráltunk, ennek felületén beásás, cölöphely és egy északkelet–dél nyugati, illetve észak–déli irányú keskeny árok volt megfigyelhető. A leletanyag és az objektumok Szilas G. régész meghatározása alapján őskoriak voltak. A jelenségek funkcióját, illetve nagyobb összefüggéseket nem sikerült megállapítani.

Nyugat felé, a Nánási útnál a terület erőteljesen emelkedett. Itt a vékony újkori feltöltés alatt homogén, sárga homokrétegződést dokumentáltunk, amelynek felületén a római korra keltezhető, átlagosan 1–2 méter széles és 0,6–1,2 méter mély, két észak–déli és három kelet–nyugati irányú, egymást metsző árok vonalai mutatkoztak. (4. kép) Az objektumok betöltése minden esetben sötét, vagy kevertbarna homokos anyagú volt.

A három kelet–nyugati irányú árok közül a déli és az északi teknős aljú, míg a középső V keresztmetszetű, betöltéséből szürke, behúzott peremű tányér nagyobb darabja került elő, az árok alján elszórtan, de hosszabb szakaszon kövek feküdtek. Az árok nyugati szakasza a víz pusztító ereje miatt igen szabálytalan volt, metszetéből ítélve meg is újíthatták. A metszetek alapján megállapítható volt, hogy az észak–déli, illetve kelet–nyugati irányú árok metszették egymást, tehát a római korban legalább két árokrendszerrel lehet számolni a területen.

A feltárás során tehát egyrészt sikerült lokalizálni egy őskori lelőhelyet, amely – Mindszenty A. és Horváth Z. geológusok meghatározása szerint – valószínűleg egykori Duna-sziget magaslatán alakult ki, majd az évszázadok során feltöltődött és nyugat felé emelkedő területet a római korban V alakú, kelet–nyugati és észak–déli irányú árkokkal „csatomázták”. A most előkerült árok – méretben, formában és mélységben

4. kép: V profilú
vízelvezető árok
részlete

– jól illeszkednek a 2004. évben a III. Nánási út 5–7. alatt dokumentált kelet–nyugati és egy észak–déli irányú árkokhoz. Egyelőre kérdéses, hogy szintén az idei évben déli irányban, a Nánási köztől északra előkerült, freskóval díszített római kori épülettel, és az azt kísérő észak–déli irányú árokrendszerrel van-e kapcsolatuk. (Lásd e kötet 60–70. oldalán) A körvonalazódó árokrendszer mindenestre arra utal, hogy a római korban a polgárvárostól északra eső, Duna-parti sávot valamilyen – egyelőre ismeretlen – okból vízteleníteni kellett.

T. Láng Orsolya

Irodalom:

NAGY 1973 – Nagy T.: Budapest Története I. (szerk.: Gerevich L.) (Budapest 1973)

LÁNG 2005 – T. Láng O.: Budapest, III. ker., Nánási út 5–7. (Hrsz.: 23779/8). Aq-füz 11 (2005) 224.

4. Budapest, III. ker., Dunameder, Aquincumi híd

2005 tavaszán a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal víz alatti régészeti csapata el látta az Aquincumtól északra épülő Duna alatti összekötő szennyvíz csatorna építésének szakfelüvegetét. A merülések során nem találtunk régészeti jelenséget.

Júniusban a KÖH az Aquincumi Múzeummal együttműködve a Geomega Kft.-t megbízva elvégeztette az úgynevezett Aquincumi híd (Északi vasúti Összekötő hídtól északra) nyomvonalának víz alatti szakaszának geofizikai felmérését. Az elemzés régészeti érzékeny területet mutatott ki a jobb part előtti 200 méter széles platón. (5. kép)

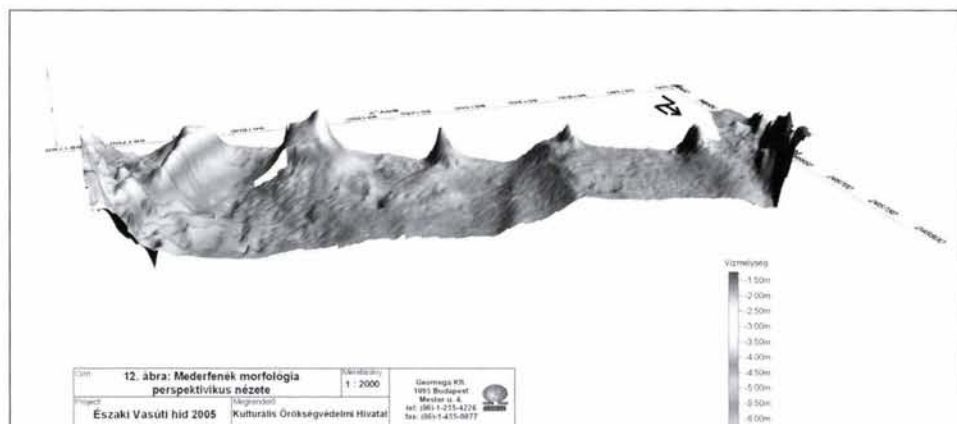
Októberben a Győri Búvár SE. búvárainak közreműködésével 120 méter hosszan átvizsgáltuk a geofizikai kutatás által kimutatott jobb part előtti sekély mederszakaszt (a parttal párhuzamosan a 2. hídpillér távolságáig). A területen nagy

mennyiségű építési törmelék és más modern roncs darabok találhatóak. A hídtól lefelé a part menti sávot is átvizsgáltuk egészen az Óbudai-sziget csúcsáig. A víz itt nagyon sekély, jelentős mennyiségű finom hordalék halmozódott fel a hídfő árnyékában. Régészeti jelenséget nem találtunk.

A parton, a párhuzamosan zajló feltárástól 50 méterre egy *terra sigillata* töredéket és egy CC pecsétes szürke, grafitos peremet találtunk. Ezek egy vélhetően illegális vas kifolyócső által okozott bolygásból származnak.

A 2005. évi víz alatti kutatások azért fontosak, mert kiegészítik Aquincum polgárvárosának Duna-parti topográfiáját. T. Láng Orsolya egy freskóval díszített kőépület maradványait tárta fel a modern Duna-part közvetlen közelében, a víz alatti kutatásokkal párhuzamosan. (Lásd e kötet 60–70. oldalán) Mivel az épület térségében a mederben nem találtunk elmosott falakat, valószínűsíthető, hogy a vasúti-hídtól északra a Duna medre nem mozdult el jelentősen a római kor óta. A későbbi rekonstrukció másik szilárd támpontja a mai Hajógyári-öbölben (1837-38

előtt Duna-ág) található Kr. u. 2. századi cölöp szerkezetű kikötői létesítmény (rakpart) maradványai, (TÓTH 2003; KÉRDŐ-TÓTH 2004) melyek arra utalnak, hogy ez a meder a helytartói palota és a hozzá kapcsolódó kikötő építése idején is aktív volt. A két támpontot összekötő meder mellett találhatóak azok a cölöpre alapozott falmaradványok, melyeket Zsidi Paula hídfőállás maradványaiként azonosított. (ZSIDI 1999) A Duna tehát ezen a helyen sem húzódnak nyugatabbra mai medrénél. Az egyetlen terület, ahol a meder vonalának számottevő változása dokumentálható a vasúti híd budai pillére és az Óbudai-sziget északi csúcsának körzetében helyezkedik el. A víz alatti felderítés során vastag, finomszemcsés üledéket találtunk, mely a hídfő és a pillér árnyékában rakódott le. A Gázgyár területén 2000-ben végzett megelőző feltárás során cölöpkötegekre utaló nyomokat dokumentáltak, melyeket a feltáró római kori partvédelem maradványaiként értelmezett. (ZSIDI 2000) A gázgyári lelőhely és a víz alatt megfigyelt üledék lerakódás egymás szomszédságában találhatóak és együttesen bizonyítják a Duna medrének

5. kép: A Duna-meder háromdimenziós képe a műszeres felderítés alapján

keleti irányú elmozdulását. A folyómeder délebbi futásának és használatának pontosabb meghatározása csak a víz alatti kutatások folytatásával lesz pontosítható. Ez utóbbi azért is fontos, mivel a Hajógyár építéséhez kapcsolódó kotrások során a Hajógyári-sziget (helytartói palota) és a mai budai part közötti mederben falmaradványokat találtak, (NÉMETH 1999, 6. kép) és ez felveti a helytartói palota és a tőle nyugatra lévő szárazföld kapcsolatának kérdését.

Tóth J. Attila

Irodalom:

KÉRDŐ-TÓTH 2004 – H. Kérdő K. –Tóth J. A.: Római kori rakpart maradványai a Hajógyári-öbölben. Budapest, 2004
NÉMETH – Németh M.: A rákospataki híd és az aquincumi Dunaszakaszhíd védelmének kérdései. In: Pannoniai kutatások. (Szerk. Spál A.) Szekszárd 1999, 141–159.
TÓTH 2003 – Tóth J. A.: Cölöpszerkezetű építmények a Hajógyári-öbölben. Aqfűz 9 (2003) 188–189.
ZSIDI 1999 – Zsidi P.: Hídfoállítás az aquincumi polgárváros és katonaváros között. Pannoniai kutatások. (Szerk. Gaál A.) Szekszárd (1999) 257–274.
ZSIDI 2000 – Zsidi P.: Kutatások az aquincumi polgárvárostól keletre lévő területen. Aqfűz 7 (2000) 76–84.

5. Budapest, III. ker. Szőlőkert utca 4. (Hrsz.: 18900/9)

2005. március hónapban próbafeltárást végeztünk a Budapest, III. ker. Szőlőkert utca 4. ingatlanon a Market Építő Rt. megbízásából, mivel a területen a beru-

házó egy pontalapon álló logisztikai központ építését kezdte meg.

A terület közelében, attól mintegy 350 méterre északra, a Szőlőkert utca 6. szám alatt, 1995-ben Zsidi Paula tárt fel leletmentés során, római villához tartozó épületmaradványokat és egy Kr. u. 3. századi temetőrészletet. (ZSIDI 1998)

A két hetes próbaszondázás során a telek déli részén egy észak–déli irányú 24×4 méteres kutatóárkot nyitottunk gépi erővel. A felszíntől számított 1,8 méteres kevert újkori feltöltött réteg alatt sötétbarna, termett humuszos réteget értünk el.

A kutatóárok északi részén többperiódusú római objektumsort tártunk fel:

A legkorábbi periódust (*I. periódus*) egy északkelet–délnyugat irányú árok jelentette, melynek északnyugati oldalán egy 1,1 méter széles padka futott végig. Az árok padka nélküli része 1,3 méter szélességű volt. Az árok barna humuszos betöltéséből szórványos római kerámia került elő.

Az árok délkeleti oldalán részben az árok betöltésére ráhúzódnak halványbarna, agyagos, humuszos és apró köves betöltésű, megközelítően északkelet–délnyugat irányú gerendalenyomatokat figyeltünk meg a sárga agyagos altalajban (*II.a periódus*).

Az árok délnyugati végét egy barna humuszos betöltésű, római kerámiát tartalmazó beásás vágta.

A feltöltött árok északnyugati padkáján, az árokkal megközelítően párhuzamosan egy szabályos, hosszúkás ovális cölöplyuk sor lenyomata húzódtott végig, amely azonban vágta az árok betöltését.

Ezzel talán összefügg az a hasonló méretű, de sekélyebb és kissé szögletesebb cölöplyuk sor, amely az árok délkeleti oldalán a gerendalenyomatokat vágja (*II.b periódus*).

Az egykori árok délkeleti oldalán északkelet, délnyugat irányú, mintegy 0,5 méter

széles kőfal alsó kősorát sikerült dokumentálni (*III. periódus*). Ettől északra a keleti metszettel mellett kis kőomladék kupacot figyeltünk meg.

A szonda déli részén a termett, barna humuszos réteg erősen lejt dél felé. A barna humuszból, egy apró bronz érem (*foliis*) és római kerámia került elő, de itt nem értük el a sárga agyagos altalajt.

A szondázással párhuzamosan megfigyeléseket végeztünk az épülő raktár pontalapjaiban, ezekben az adott körülmények között (kis alapterületű fúrások) csak természetes rétegeket figyeltünk meg.

A feltárt objektumok valószínűleg, valamelyik Aquincum környéki római villagazdaság, esetleg falusias település külső gazdasági építményéhez tartozhatnak.

Lassányi Gábor

Irodalom:

ZSIDI 1998 – Zsidi P.: Római kori villa-gazdaság részlete az aquincumi katonaváros és polgárváros között. *Aqfüz* 5 (1998) 99–108.

6. Budapest, III. ker., Kiscelli utca 104., Hrsz.: 16217/1

A Concorde Center Kft., a Budapest, III. ker., Kiscelli utca 104. telken található épület mögötti támfal megerősítése céljából, a régészetileg nyilvántartott 104–106. telkeken keresztülvezető, ideiglenes behajtó utat alakított ki a hegyoldal keresztülvágásával. A vizsgált telkekhez közel, a Kolostor utcában, 2004-ben végzett gázvezeték fektetés során megfigyelt (HAVAS 2005) római kori épület és a hegyoldal lábánál

feltárt úgynevezett Kiscelli–Bécsi úti római ipartelep közelsége (KIRCHHOF 2002, 144; KIRCHHOF 2003/2, 53–60.) alapján a terület római használatának tisztázására a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal régészeti érintettség vizsgálatot írt elő a BTM-nek, amelyet 2005. szeptember 19–23. között végeztünk el. A 106. telken a behajtó nyugati és keleti metszetében több újkori (18–19. századi) betöltésű objektumot és planírozási réteget figyeltünk meg. A jelenségek többsége a helyenként 8–10 méter magas meredek rézsús partfal felső harmadában mutatkozott, pontos keltezésükre az alsó agyagrétegek csúszás-, omlásveszélye és a folyamatosan szivárgó rétegvíz miatt nem nyílt lehetőségünk. A 104. telekre átnyúló behajtó déli metszetében jelentkező beásások meghatározására két szondát nyitottunk. A nyugati szondával a köves betöltésű, falkiszcedésre utaló objektumra bontottunk rá. A jelenség nagy része a behajtó kialakítása során elpusztult, már csak a partfal peremén, 10–30 centiméter széles szakaszon maradt meg. Mivel az objektumra való rábontás is alpinista módszert igényelt, a közelében lévő felszíni repedések miatt a jelenség teljes feltárására nem nyílt lehetőség. A beásás környékéről újkori kerámiatöredékek kerültek elő, valószínűleg a 19. századra keltezhető. Ettől keletre, szintén a behajtó déli metszetében megfigyelt agyagos betöltésű objektum azonosítására egy újabb szondát nyitottunk. A humuszréteg elbontását követően a szonda nyugati felében természetes eredetű nagyobb kövekkel kevert homok és agyagrétegek váltakoztak. A szonda keleti felében a sötétbarna agyagos, köves betöltésre bontottunk rá, amelyből római kori téglatöredékek és házikerámia látott napvilágot. A jelenség teljes feltárására a partfal omlásveszélye

miatt nem nyílt lehetőségünk. A keleti szondában feltárt római építési törmelék megléte a terület római használatának bizonyítéka. A hegylábi, római ipartelep működtetéséhez szükséges agyaggyerő bányát sejtethetünk a közelben. A környék helyi, jóminőségű úgynevezett Kiscelli agyagjának kitermelésére és hasznosítására a római kort követően is létesítettek téglavetőket. A Kiscelli utcában „agyag-ásóhely”, agyagbánya működött, illetve a kutatott telekkel szemközti oldalon téglavetőkről, szárítóhelyiségekről és egyéb kiegészítő létesítményekről tudunk az Osztrák–Magyar Monarchia idejéből. (Aquincumi Múzeum Rajztár) Az agyagos talajban, így a kutatott telken is a bolygatók következményeként feltörő – Horváth Zoltán geológus (ELTE-Földpát Bt.) szerint – valószínűleg esapadékvíz utánpótlású forrás, források vizének levezetésére és összegyűjtésére szolgáló árkot a hegy lábánál, a Kiscelli utca 98. telek feltárása során találtunk. (KIRCHHOF 2003/2) A Kiscelli utca 106. telken, egy használaton kívüli újkori alagútszisztem bejárata található. Kárpáti Zoltán (BTM) szerint az alagút és a 18. század közepén épült trinitárius kolostor kapcsolata felmerülhet. (lásd még FARBAKY 2004; GÁL 2004) A támfalépítéssel egy újkori pincét is megbolygattak, amelyet még a támfal megerősítés előtt helyreállítottak.

Kirchhof Anita

Irodalom:

FARBAKY 2004 – Farbak P.: A kiscelli trinitárius kolostor és templom. In: Mariazell és Magyarország. Egy zarándokhely emlékezete. Kiállítás a Budapesti Történeti Múzeum Kiscelli Múzeumában 2004.

május 28–szeptember 12. Budapest, 2004. 270–281.

GÁL 2004 – Gál É.: A Zichyek és az óbudai Kiscell. In: Mariazell és Magyarország. Egy zarándokhely emlékezete. Kiállítás a Budapesti Történeti Múzeum Kiscelli Múzeumában 2004. május 28 – szeptember 12. Budapest, 2004. 264–269.

HAVAS 2005 – Havas Z.: Budapest, III. ker., Kolostor út. (Hrsz.: 16 395) Aqfüz 11 (2005) 221.

KIRCHHOF 2002 – Kirchhof A.: Budapest, III. ker., Kiscelli utca 75. Aqfüz 8 (2002) 144.

KIRCHHOF 2003/2 – Kirchhof A. – Horváth L.: Régészeti kutatások az aquincumi canabae nyugati, ipari régiójában. Aqfüz 9 (2003) 53–64.

7. Budapest, III. ker., Kenyeres utca 38., Hrsz.:17385

A Gironde-Bau Bt. megbízása alapján 2005. december 12-től kezdődően, 2006-ra is áthúzódó feltárásokat folytattunk a Kenyeres utca 38. telken. Az új társasház pontalapjainak aljában kemencék részleteit figyeltük meg. Kiterjedésük meghatározását a kis kutatási egységek nem tették lehetővé. Eddig két kemence részletét sikerült azonosítani. A telek déli részén talált kemence szájnyílását nyugat felé tájolták. A másik kemencének csak az északi oldalát dokumentálhattuk a szomszédos épület alapja alá ásott árokban, itt azonban további mélyítésre és a kemence pontosabb azonosítására a balesetveszély miatt nem nyílt lehetőségünk. Az ásatás során minimális leletanyag került napvilágra, amely alapján a kemencék kerámia- vagy téglaegető funkciója kizárható. Keltezésük leletanyag hiányában egyelőre bizonytalan.

A Kenyeres utcához közeli Selmeci utca keleti végében az evangélikus templom alapozása során Nagy Lajos tárt fel kora római fazekasműhelyt. (NAGY L. 1942, 365, 470) Ezt követően 2002-ben, szintén a Selmeci utcában (26. számú telken) az alapozás alá nyúló szondában bukkantunk – hasonlóan leletanyagszegény környezetben – római kemencére. (KIRCHHOF 2003) A Kenyeres utca 38. telken napvilágra került kemencék topográfiailag a Bécsi úti – Kiscelli és Selmeci utcai műhelyek között helyezkednek el és illeszkednek a katonaváros délnyugati negyedének ipari jellegéhez. (PÓCZY 1983, 258–262) A kemencéken kívül, a telek keleti végében sárga agyagfoltos betöltésű objektum körvonala is mutatkozott, ennek kibontására nem nyílt lehetőségünk, az építkezéssel nem pusztították el, csak elfedték azokat. Talán sírbeásások voltak. A Kenyeres utcai csatornárokban Nagy L. Kr. u. 2. századi épületmaradványokat és későrómai sírokat figyelt meg. (NAGY 1937)

Kirchhof Anita

Irodalom:

KIRCHHOF 2003 – Kirchhof A.: Budapest, III., Selmeci utca 26. (Hrsz.: 17 430) Aqfüz 2003, 189–190.
NAGY 1942 – Nagy L.: Budapest az Ókorban. Budapest Története I–II. (szerk. Szendy K.) Budapest, 1942.
NAGY 1937 – Nagy L.: Az Aquincumi Múzeum kutatásai és gyarapodása az 1923–1935 években. BudRég 12 (1937) 261–275.
PÓCZY 1983 – Póczy K.: Az aquincumi canabae utcahálózata és fontosabb épületei a II. és a III. században. ArchÉrt 110 (1983) 252–273.

8. Budapest, III. ker., Kenyeres utca 21., Hrsz.: 17353

A Kenyeres utca 21. telken a hasonló nevű Kft. társasház építését tervezte. A kivitelezési munkák megkezdése előtt a KÖH engedélye alapján a múzeumot próbafeltárással bízta meg. Mivel a szomszédos épületek szakaszos megerősítése és a próbafeltárás során régészeti objektumok kerültek napvilágra, ezért szükségessé vált a telek teljes megelőző feltárása. A Kenyeres utca 15. telken megfigyelt (KIRCHHOF 2005) cölöpsorok és a sóderes járószint folytatódott ezen a telken is észak felé. A cölöpkötegeket és a járószintet Kr. u. 4. századi betöltésű, többszörösen megújított vízvezető árkokkal és későrómai betöltésű objektumokkal bolygatták meg. Ezek irányának, kiterjedésének és funkciójának meghatározását a kutatás szondázó jellege nem tette lehetővé. A régészetileg védett telek teljes feltárása során választ kaphatunk a még nyitott kérdésekre.

Kirchhof Anita

Irodalom:

KIRCHHOF 2005 – Kirchhof A.: Budapest, III. ker., Kenyeres utca 15. (Hrsz.: 17350) Aqfüz 11 (2005) 218.

9. Budapest, III. ker., Zápor utca 26., Hrsz.: 17393/10

2002-ben, a Zápor utca mentén előkerült későrómai temető (KIRCHHOF 2003/1) kiterjedésének kutatására nyílt újabb lehetőségünk az utca átellenes, nyugati oldalán, két újabb telek feltárá-

sával. A T&D LEPKE Kft. a Zápor utca 26. számú telekre tervezett mélygarázs nyugati részén elérte a római sírok jelentkezésének szintjét. A II napig tartó feltárás során 16 későrómai temetkezést tártunk fel. A sírok szinte mindegyikét kirabolták, csak egy esetben találtunk melléklet nélküli bolygatatlan csontvázat. A tegulákból épített sírokra pontosan ástak rá és nemcsak a csontvázat, hanem több esetben magát a téglapítményt is szétduzták. Az egyik kirabolt sírból egy hiányos hagymafejes fibula, másikkól egy vaslándzsa került elő. A két téglából épített gyerek sír egyikéből ételmellékletet tartalmazó tányércák és pohár került napvilágra. Néhány téglán a téglalap alakú és *tabula ansatas* bélyegekből rossz megtartásuk miatt a feliratoknak csak

a részlete volt kivehető: [...] AD, [...] II ADPE Két esetben a késői sírokkal korábbi római csontvázas temetkezéseket bolygattak meg, amelyek a temető hosszú idejű használatára utalnak. A temető legkésőbbi sírjainak mindegyikét kirabolták, tájolásuk délkelet–északnyugati irányú volt. A korábbi sírok mélyebben helyezkedtek el, szintén téglapítményűek voltak, a csontvázak mellől edények és vastöredékek kerültek elő. (6. kép) Ezeket csak a későbbi rátemetkezések bolygatták meg. A területen megfigyelt legkorábbi sírok tájolása a két későbbi periódustól eltérően északkelet–dél nyugati irányú volt, egy pedig kelet–nyugati.

Kirchhof Anita

Irodalom:

KIRCHHOF 2003/1 – Kirchhof A.: Budapest, III. ker., Selmeci utca 17. – Zápor utca 23. (Hrsz.: 17 411)

10. Budapest, III. ker., Zápor utca 24., Hrsz.: 17407

A Zápor utca 26. telekkel szomszédos 24. számú terület megelőző feltárására is ebben az évben nyílt lehetőségünk az Angyalos Kft. megbízása szerint. A 2005. június 13–23. között végzett feltárás során a beépítésre kerülő telek rész liftaknájával és zompjával érintették a régészeti rétegeket. A süllyesztékekben a telekkel szemközti háznál (KIRCHHOF 2005/1) megfigyelt apróköves sóderes római járósínt folytatódott ezen a telken is. A sötétbarna agyagos, enyhén sóderes szintet vágták a későrómai sírok beásásai, melyekből négy sír részletét azonosítottuk a liftaknában.

6. kép: Zápor utca 26. telken feltárt későrómai sír edénymelléklettel és a jobb lábánál fémtöredékkel

Három sír tájolása megfelel a 26. telken talált legkésőbbi sírok irányításával, azaz dél-kelet-északnyugati irányú volt. Az 5. feltételezően a sírrablás beásásának a széle lehetett. A sírok mindegyikét kirabolták, az akna dél-keleti végében előkerült sírt mélyebbre ásták és a többtől eltérően, kelet-nyugati irányba tájolták. A liftakna középső részében két cölöplyukat tártunk fel. Az alapozási síktól mélyebbre nyúló zomp aljában szabálytalan körvonalú elszíneződések jelentkeztek, sírok foltjai lehettek, ezekre azonban a süllyeszték kis mérete miatt nem nyílt lehetőségünk rábontani. A sírok az építkezéssel nem semmisültek meg, csak elfedték azokat, a jövőben feltárhatók.

A Zápor utca 23–25, 24–26. telkek feltárásai alapján, a területen talált későrómai temető iránya részben meghatározhatóvá vált. A 23. számú telken a sírok csak a ház hely észak-nyugati sarkában koncentráálódtak és a két késői periódus temetkezései láttak napvilágot. A temető keleti határa az utca keleti vonala mentén húzódik, déli végét pedig a 23. telek utolsó sírjai adják, további kiterjedése nyugatra és észak felé a 24–26. telkek temetkezései bizonyítják. A temető északi kiterjedésére utal a Kiscelli utcában feltárt későrómai sírok megléte. (MADARASSY 2001, 55–56)

Kirchhof Anita

Irodalom:

KIRCHHOF 2005/1 – Kirchhof A.: Budapest, III., Zápor utca 25. (Hrsz.: 17410) Aqfűz 11 (2005) 230.

MADARASSY 2001 – Madarassy O.: Újabb régészeti feltárások az aquincumi katonaváros nyugati szélén. Aqfűz 7 (2001) 52–58.

11. Budapest, III. ker., Selmeci utca 28–30., Hrsz.: 17431

A Selmeci utca 28–30. telken a PROPSZT Szerkezetépítő Kft. társasház építését tervezte. A terepadottságoknak megfelelően a régészeti rétegek is nyugatról keleti irányba lejtettek. A megelőző feltárás során a római jelenségek telek nyugati végében koncentráálódtak, a keleti oldalon az újkori rétegek megsemmisítették azokat. A legkorábbi jelenségek szabályos kontúrral rendelkező beásások voltak, amelyek keltezése a minimális leletanyag miatt bizonytalan. A beásásokat a területet észak-déli irányban átszelő, a domborzati viszonyokra merőleges árkok létesítésével megbolygatták. Az új épület délnyugati süllyesztékében szabályos, szintén észak-déli irányú, V átmetszetű, mély árkot is dokumentáltunk. A két árkot eltérő időszakban hozták létre, eredeti beásásuk szintjét már nem lehetett megfigyelni az újkori bolygatások miatt. A V átmetszetű árok mélyebbre nyúlt, mint az új épület alapozásának síkja, így azt csak egy szakaszon nyílt lehetőségünk átvágni. A terület nyugati felében, Kr. u. 2-3. századra tehető feltöltési réteg fedte, amelyen ugyanezen időszak későbbi fázisához tartozó épületomladék planírozását és sóderes járósíntet figyeltünk meg. A telek területéről két középkori esontvázas temetkezés is került elő.

Kirchhof Anita

12. Budapest, III. ker., Beszterce utca 4–6., Hrsz.: 17544

Az aquincumi katonaváros déli-nyugati részében, a Beszterce u. 4–6. telken a VOPI-DEÁK Kft. társasházának építése előtt,

2005. nyarán másfél hónapos megelőző feltárást folytattunk. A terület érdekessége abban rejlett, hogy hirtelen nagyvon meredeken lejtett déli és nyugati irányban. A legkorábbi jelenségek, a kelet–nyugati irányú vízlevezető árkok voltak, amelynek betöltésében és a telek nyugati felében megfigyelt mélyedésben korarómai agyagtéglás planírozási rétegeket és nagyobb beásásokat találtunk. Az agyagtéglás planírozás a keleti oldal platóján vékony rétegben jelen volt. Az árkok és az agyagtéglás építmények megszűnését követően, a még mindig alacsonyabban fekvő nyugati mélyedést laza, Kr. u. 2. század második felére keltezhető háztartási hulladékkal, (7. kép) kevert hamus feltöltéssel emelték meg, amely a plató nyugati végétől indult. A telek keleti oldalán megfigyelt természetes kiemelkedés tetején vezetett a Kr. u. 2-3. századi legiotábor déli kapujából (*porta principalis dextraból*) kivezető út, amelynek részletét korábban már a Dévai Bíró Mátyás térnél is azonosították. (BERTALANNÉ 1973; PARRAGI 1970; PARRAGI 1973) A katonavárost észak–déli irányban átszelő utat többször megújították. A legkorábbi útréteg nagyköves alapozással és sötétvörös sóderrel készült, ezt követően szürke kis kövekkel megújították, majd egy újabb vörös sóderes réteg került a korábbi rétegekre, amelyet még egy, sárga kövekből épített megújítással fedtek. Az utak felszínét borító lapköveket a megújítások során felszedhették, ugyanis ezek sehol nem maradtak meg. A felső sárgaköves útréteg felett újkori feltöltéssel találkoztunk, ha volt is későbbi megújítás a római korban, azt az újkori rétegek elpusztították. A feltárást során a római út nyugati szélét sikerült azonosítani a telek északkeleti részében, az út nagy része a mai Beszterce utca alatt halad. Az útszél-

7. kép: Mázas serpenyőnyél a Beszterce utca 4-6. ásatás leletei közül

leket és az útszéli csatornákat későbbi beásásokkal elpusztították. Egy nagyméretű, vörös kőlapokból épített négyzetes aknát találtunk a feltételezett útszél mellett, amely Madarassy Orsolya feltételezését osztva csatormatisztító szerepet töltött be. A kutatott terület északi metszetében még egy, késői, szögletesen kialakított csatorna kontúrja rajzolódott ki, feltehetően a sárga köves útréteghez tartozhatott.

Az út legkésőbbi periódusához köthető az a nyugati irányba futó bekötőút, amely feltehetően a Bécsi út nyomvonalánál talált római úthoz vezetett. A bekötőút felületébe párhuzamosan futó két keréknyom mélyült. A későrómai kor emlékeként a korábbi észak–déli utat L alakban vágó falkiszedés jelentkezett a telek északkeleti végében. A kutatási terület déli végében pedig ezzel egyidős, az egész teleket kelet–nyugati irányban átszelő falkiszédést tártunk fel. A visszabontott falak

beásása 70-75 centiméter szélességet tett ki, és a kiszedés aljában helyenként nagyméretű kőtömbök maradtak meg, feltöltésében, pedig a megfogható legkésőbbi útszint sárga kövei keveredtek. A gyakran 2-2,5 méter mély alapozással rendelkező falak a Constantinus kori építkezésekkel hozhatók kapcsolatba. Az út felhagyását követően, annak nyomvonalán mészégető kemencét, attól nyugatra, pedig egy sütőkemencét létesítettek a területen.

Kirchhof Anita

Irodalom:

BERTALANNÉ 1973 – Bertalan V-né.: BudRég 23 (1973) 264.

PARRAGI 1970 – Parragi Gy.: Régfüz 23 (1970) 24.

PARRAGI 1973 – Parragi Gy.: III. ker., Bécsi út 122. BudRég 23 (1973) 260–261, 24., 25.

13. Budapest, III. ker., Nagyszombat utca I., Hrsz.: 17970/1

Az aquincumi katonaváros délkeleti részében, a *limesüttől* keletre a Nagyszombat utca I. számú telken, a Sun Palace II. ütemének feltárása október utolsó hetében kezdődött meg, amely kutatások a bontási munkák elhúzódnása miatt a 2006-os évben is folytatódnak. Az Árpád fejedelem – Nagyszombat – Lajos utca által határolt 15000 négyzetméteres telken, az Engel Sun Palace Kft. 500 lakásos lakóépületet épít. A 2004. tavaszán megindult feltárások során, a telek keleti felét (I. ütem) kutattuk. (KIRCHHOF 2005/2)

A terület a terepadottságoknak megfelelően nyugati irányba emelkedik a Fényes

Adolf – Lajos utca nyomvonalán futó *limesút* felé. (NÉMETH 1997, 255–267; PARRAGI 1977; MADARASSY 1991, 123; MADARASSY 1998; MADARASSY 2000, 46–55.) A régészeti jelenségek is a *limesút* közelében, a telek nyugati felében jelentkeznek nagyobb arányban. A 2005-ös év végéig a II. ütem keleti felét kaptuk meg a régészeti kutatások végzése céljából. Az új épület alapozási síkjával nem érték el a régészeti rétegeket, azonban a korábbi textilfestőgyár kéményeinek és épületeinek alapozásai árkaik római réteget bolygattak meg. A déli kémény alapozásában V átmetszetű árkot azonosítottunk. A római rétegek alatt a Duna árterére jellemző sóderes feltöltést azonosítottunk. A római kort követő lerakódásokban megfigyelt rozsdás elszíneződés a terület elmocsarasodására utal. (Horváth Z. ELTE –Földpát Bt.) A telek nyugati sávjában, a 2006-ban megkezdett kutatások a 3,85 méter mély alapozási síkban római objektumokat hoztak napvilágra. A gyár 1879-től kezdődő átépítéseivel és az 1907-es tűzvészt követő újjáépítések pilléralapozásaival a régészeti rétegeket nagymértékben elpusztították. Gyakran csak a pontalapok közeiben nyílik lehetőségünk a jelenségek felmérésére. A legkorábbi jelenségek sárga-szürke agyaggal és építési törmelékkel betöltött gödrök, aljukban cölöplyukra utaló foltokkal. Egyeséges tereprendezési koncepció részeként töltötték be ezeket az objektumokat és planírozták el felettük ugyanezt az agyagtéglás réteget, amelyet az „E” területen sikerült nagyobb összefüggő felületen megfigyelni. Hasonló cölöpkonstrukciók és agyagos planírozások a telekkel szemközt, a Pacsirtamező utca 3–11. feltárása során is kerültek elő. (MADARASSY 2004, 33–34) Az agyagtéglás planírozást

követően létesítették az „E” felület közép-ső részén megfigyelt kemencéket. Az „F” területen és a 3. liftaknában dél felé lejtő, köves-téglás planírozási réteg jelentkezett, amelyet későbbi római beásásokkal bolygattak meg, ezenkívül a 3. liftaknában kelet–nyugati irányú vízlevezető árkot tártunk fel. A feltárás során nagy mennyiségben szinte minden jelenségből kerültek elő vörös kövek, amelyeket ezek szerint előszeretettel alkalmaztak a térség római kori épületeinél.

A Sun Palace építésével kapcsolatban kibővítették a Lajos utca tengelyében húzódó vízvezetékét (a Nagyszombat utca és a Textilgyár utca között). Az 1,5–2 méter mély árok metszeteinek aljában helyenként láthatóvá vált a római réteg. A Nagyszombat utcában és attól délre, a Lajos utca 71–89. telkek előtt gázvezeték-felújítás számára kiásott árkok aljában, római *tegula*- és kerámia-töredékek láttak napvilágot. A Pacsirtamező utcában ásott árkok megfigyelése során leletek nem kerültek elő, az árkokkal nem bolygattak meg régészeti réteget.

Kirchhof Anita

Irodalom:

KIRCHHOF 2005/2 – Kirchhof A.: Régészeti kutatások a katonavárosi amphitheatrum keleti előterében, a Spitzer Gerzson által alapított kékfestőgyár területén I. Aqfűz 11 (2005) 13–30.

MADARASSY 1991 – Madarassy O.: Ecker Timár str. – Fényes Adolf. ArchÉrt 118 (1991) 123.

MADARASSY–KÁRPÁTI 1998 – Madarassy O. – Kárpáti Z.: Újabb épületek az aquincumi katonaváros délkeleti régiójában. Aqfűz 4 (1998) 48–52.

MADARASSY 2000 – Madarassy O.: Régészeti kutatások az aquincumi katonaváros területén. Aqfűz 6 (2000) 46–55.

MADARASSY 2004 – Madarassy O.: Korai telepjelenségek kutatása az aquincumi canabae déli régiójában. Aqfűz 10 (2004) 30–36.

NÉMETH 1997 – Németh M.: Az aquincumi tábor kutatás eredményei és feladatai. BudRég 31 (1997) 255–268.

PARRAGI 1977 – Parragi Gy.: Jelentés a Fényes Adolf utcában feltárt déli kaputorony ásatásáról. BudRég 24/1-2 (1976) 137–144., 57–58., 112–130.

14. Budapest, III. ker., Kunigunda útja 36., Hrsz.: 18762/5

2005. augusztus és szeptember hónapban próbafeltrárást, majd megelőző feltárást végeztünk Budapest, III. ker. Kunigunda útja 36. alatti ingatlanon a Nando Bau Kft. megbízásából, mivel a területen a beruházó egy alapincézett lakóépületet építését tervezte. A szomszédos telken, a Kunigunda útja 38–40. szám alatt 2004-ben római kori objektumokat, vízcsatornát és kutat találtunk. (LASSÁNYI 2005)

A feltárás során gépi erővel eltávolítottuk a legfelső törmeléken újkori feltöltést mintegy 1,1 méter mélységig és közel kelet–nyugati irányú 19×4 méteres kutatóárkot alakítottunk ki.

A szondában az újkori feltöltés alatt egy átlagosan 0,4 méter vastag, sötétbarna agyagos, humuszos réteget értünk el. Ebből már jelentős mennyiségű római kerámia és építési törmelék került elő. Ez alatt a réteg alatt már a sárgásfehér, vízzáró, kőzetlisztes, agyagos altalaj következett. Mivel a szondában számos római objektum került elő, az ásatás megelőző

feltárásként folytatódott az épület teljes alapterületén.

A feltárás során 6 római sír került elő. Ezek egyike másodlagosan felhasznált kövekből összerakott, kirabolt kóláda-sír, amelynek az alját téglákkal rakták ki, egy pedig téglából épített sír. A többi temetkezés közül három csontvázas, egy hamvasztásos rítusú. Az egyik csontvázas temetkezés lábánál kerámia korsót, a téglasírban pedig egy szép állapotú, egyfűlű üvegedényt, valamint egy fenőkövet találtunk.

Az ásás során megfigyeltük egy vályog-tégla építmény falainak lenyomatát, amely a kóláda-sírra részben ráfedett. A terület déli részén néhány foltban tegulás, kerámias omladékkupacot, valamint néhány cölöplyukat és beásást figyeltünk meg.

A sírok – jellegük és mellékletük alapján – a Kr. u. 3-4. századra tehetőek. Az objektumok sora és a lelőhely déli irányban biztos, hogy tovább húzódik, mivel az 1972-ben épült a Kunigunda útja 34. szám alatti lakóépület falalapozása mellett még számos római kerámiatöredék került elő.

Lassányi Gábor

Irodalom:

LASSÁNYI 2005 – Lassányi G.: Budapest, III. ker. Kunigunda útja 38–40. Aqfűz 11 (2005) 222–223.

15. Budapest, III. ker., Montevideo utca, Hrsz.: 14868/12

2005. szeptember 12. és október 7. között az Ellipszis Irodaház Ingatlanhasznosító Kft. megbízásából próbafeltárást végez-

tünk egy épülendő irodaház helyén. A telek légvonalban körülbelül 200-300 méterre húzódik az úgynevezett helytartói villa lokalizált és helyenként kutatott területétől, ezért esélyesnek tűnt, hogy az említett lelőhelyhez kapcsolható római kori objektumokra bukkanhatunk. A terepszonyok helyszíni tanulmányozása során jól érzékelhető volt, hogy az egykori téglagyári nyersanyag-kitermelés, majd az azt követő gépgyári időszak (MMG) tereprendezesei jelentős mértékben módosították az eredeti felszínt. Ezek figyelembevételével húztuk meg két kelet–nyugati (10×45 és 10×26 méter) irányú kutatóárkunkat, melyek segítségével megállapíthattuk, hogy ha voltak is egykori kultúrrétegek, azok sajnos teljesen elpusztultak, s csak a geológiai rétegekre visszatöltött murvás törmelék került elő.

Vámos Péter

16. Pesthidegkút – Solymárvölgy gázvezeték fektetés

2005. augusztus 8. és október 14. között a földmunkát kivitelező Ramico Kft. megbízásából régészeti szakfelügyeletet végeztünk a gázcsőfektetési munkák folyamán. A vezeték nyomvonalának III. kerületi szakaszán a Virágosnyereg utcában és a Solymárvölgyi úton dokumentálhattunk régészeti rétegeket és objektumokat az átlagosan 1,4 méter mély, 0,6 méter széles munkagödör metszetében.

A Virágosnyereg utcában 450 méter hosszú szakaszon, a Vadóc utca és a Solymárvölgyi út közt dokumentáltuk a metszeteket. A régészeti rétegek (középkori és valószínűleg római) valamivel nyugatabbra, már a Mécsvirág utca és

Vadóc utca közti szakaszon jelentkeztek, objektumokat azonban csak a dokumentált szakaszon láthattunk. A hegyen felfelé haladva keletre már csak az agyagos altalaj, továbbá több helyen természetes rétegződés, erdőtalaj maradt épen az úttest alatt.

A dokumentált szakaszon két önálló kemencét, két földbe mélyített házat belső kemencével, néhány pontosan nem definiálható beásást, és egy nagyjából észak–déli irányú vízvezető árkot azonosíthattunk. A kemencék egyikét egyszer megújították, az egyik ház kemencéjét kövekkel rakták ki, míg a másik ház esetében a ház földfalába mélyített kisebb kemence metszetét láthattuk. Az objektumok mindegyikéből zömében középkori kerámia került elő, melyek tipológiai azonosságot mutattak a szomszédos telken (Csúcshegy – Harsánylejtő, Hrsz.: 20646, 20655/6) idén nyáron feltárt 11-12. századi falurészlet kerámiáival. Az objektumok nyilvánvalóan az ott feltárt település folytatását jelentik észak felé.

Azonosíthatóan római vagy őskori objektumot a Virágosnyereg utcai szakaszon nem találtunk, ezek közelségét jelzik azonban a rétegből, és középkori objektumokból előkerült késő bronzkori és római leletek.

A Solymárvölgyi úton a 12. számtól nyugatra 28 méteres szakaszon metszeteket dokumentáltunk. Itt négy nagyobb beásott objektumot, köztük egy saját tüzelő hellyel rendelkező, földbe mélyített házként azonosítható objektumot rögzíthettünk. Rövidebb szakaszokon az objektumok indítási szintjét jelentő réteg is megmaradt még, többnyire azonban rögtön a homokos agyag következt az úttest beton alapozása alatt. Az objektumokból egységesen, késő bronzkorra – ko-

ra vaskorra keltezhető kerámiák kerültek elő. (A leleteket Szilas Gábor határozta meg.)

Havas Zoltán

17. III. Remetehegyi út – Folyondár u. – Schmidt-park, Hrsz.: 16155/2

A Budapest III., Kolostor úton 2005. augusztusában végzett régészeti érintettség vizsgálathoz kapcsolódóan a környéken lelőhely ellenőrző bejárást végeztünk. A 2004. évi Kolostor úti szakfelügyelet során talált római épület részlet, (HAVAS 2005, 221) és több régebb óta ismert lelőhely közelében, a Folyondár utca és a Remetehegyi út találkozásánál, attól keletre nagy mennyiségben találtunk római kerámiákat, építő és fedő téglákat a felszínen. A leletek egy körülbelül 15-20 méteres sugarú területen, az utcák találkozási pontjától közvetlenül keletre lévő meredek, erősen erodálódó részsűn találhatóak. A legtöbb leletet tartalmazó erdős-bozótos rész a Folyondár u. északi végénél álló keresztől induló gyalogösvényen közelíthető meg. A parknak ezen a részén több helyütt építési törmelékterületek, ezért nem volt biztosan megállapítható, hogy a leletek helyben kerültek felszínre, vagy máshonnan hozott talajjal kerültek ide. A leletek nagy száma, és elterjedése minden esetre az előbbi látszik alátámasztani. Az összegyűjtött néhány kerámia közt Kr. u. 2-3. századi házi és import kerámiák, dörzstál, *terra sigillata* is van, a téglák közt egy a *legio II Adiutrix* (Kr. u. 3. századi?) bélyegét viseli magán. Egy *tegula mammatata* töredék, a már említett fedő és falazó téglák, valamint a kerámia leletek jellege miatt okkal feltételezhető egy fűtött,

tégla fedésű Kr. u. 2-3. századi lakóépület maradványainak jelenléte a jelzett helyen, vagy annak közvetlen közelében.

Havas Zoltán

Irodalom:

HAVAS 2005 – Havas Z.: Budapest, III. ker., Kolostor út (Hrsz.: 16195) Aqfűz 11 (2005) 221.

18. Budapest, I. ker., Hadnagy utca 8–10.,
Hrsz.: 5973, 6006/2

A Rác Nosztalgia Kft. megbízásából 2005. május 5-én megelőző régészeti feltárást kezdtünk a Rác fürdő rekonstrukciója és az ehhez kapcsolódó beruházások kapcsán. A feltárást az év végéig folyamatosan végeztük, és befejezésükre 2006. tavaszán kerül sor.

Az ásatások a török fürdő és későbbi épületrészeinek a területére, valamint az egykori Tabán nevű városrész lebontott házainak a helyére terjedt ki.

A fürdő felújításához kapcsolódóan 1958-ban Gerő Győző vezetésével csak részleges kutatásra kerülhetett sor. (GERŐ 1959; 1980) A 2005 – 2006-os feltárástok során lehetőségünk nyílt a török fürdő épületének, közvetlen és tágabb környezetének megkutatására. A teljes török fürdő (előcsarnok, átmeneti helyiség, harara, forrás és forrásfogalás) benne található a mai épületben, a harara páratlan épségben maradt fenn. A török épülettől pár méterre pedig a törökkori Tabán házaihoz tartozó vermeket, árkokat stb. tártuk fel. A Tabáni település szerkezetére Garády Sándor ásatásai szolgálnak fontos adatokkal. (GARÁDY 1943; 1945)

A török fürdő régészeti kutatása során lehetőség nyílt arra, hogy a már régről ismert és fontos késő La Tène-kori lelőhely, a tabáni fazekastelep kiterjedésére, topográfiai elhelyezkedésére vonatkozóan is újabb adatokat nyerhessünk és további részleteit is feltárhassuk.

A késő La Tène-kori településnek az egykori Ördög-árok bal partján lévő objektumai az 1935-36. években végzett ásatások alkalmával kerültek elő. (GA-

8. kép: Késő La Tène-kori gödör felkész és törött malomkövekkel (252. objektum)

RÁDY 1943, 1945; NAGY 1936, 1942) A tabáni telep további részletét Bónis Éva 1950. évi feltárásainak eredményeiből ismerjük. (BÓNIS 1969) Ehhez a jobb parti településrészhez tartoznak azok az objektumok is, amelyeket a mostani ásátások alkalmával találtunk. A 2005. évi ásátások során a Rác fürdő törökkori épületétől körülbelül 40-45 méterre a Duna irányában előkerült tárolóverem a fazekastelep eddig megismert legkeletibb pontját jelenti. Nyugati irányban pedig az egész Hegyalja út alatti sáv – a telepjelenségek alapján ítélve – a Bónis Éva által feltárt településrész (az egykori Fehér Sas téri) a késő La Tène-korban intenzíven lakott terület volt. (8. kép)

Az eddig feltárt 85 késő kelta objektum (tapasztott padlójú házak, sütőkemencék, méhkas alakú vermek és hulladékgödrök) leletanyagában – a korábbi ásátásokkal ellentétben – feltűnő jelenség a császárkori sigillata-töredékek elenyésző száma és a LT C2/D átmeneti periódusra jellemző kerámiatípusok előfordulása.

Két későbronzkori hulladékgödör újkori falak által bolygatott maradványát is sikerült megfigyelni az Ybl – féle fürdőépületek körzetében.

Papp Adrienn – Maráz Borbála

Irodalom:

BÓNIS 1969 – Bónis É.: Die spätkeltische Siedlung Gellérthegy-Tabán in Budapest. ArchHung 47, 1969

GARÁDY 1943 – Garády S.: Jelentés az 1936 – 42. évben végzett ásátásokról. BudRég 13 (1943) 403–438.

GARÁDY 1945 – Garády S.: Budapest területén végzett középkori ásátások össze-

foglaló ismertetése 1931 – 41. BudRég 14 (1945) 397–448.

GERŐ 1959 – Gerő Gy.: A Budapesti Történeti Múzeum leletmentései és ásátásai az 1958. évben. BudRég 19 (1959) 266.

GERŐ 1980 – Gerő Gy.: Az oszmán – török építészet Magyarországon. Fürdők. Budapest 1980, 81–116.

NAGY 1936 – Nagy L.: Tabán a régészeti ásátások világában. Előzetes jelentés az 1934-35. évi ásátásokról. TBM 4 (1936) 18–29.

NAGY 1942 – Nagy L.: Az craviszkusz kultúra emlékei Budapest környékén. In: Budapest története I. (Szerk. Szendy K.) Budapest 1942, 236–265.

19. Budapest, XI. ker., Vegyész utca 17–25., Hrsz.: 43590/3

Az ALFA EX Kft. megbízásából szondázó feltárást végeztünk 2005. április 18. és május 13.-a között a Vegyész utca és Hunyadi János út sarkánál egy tervezett raktárépület helyén. A feltárási terület az albertfalvi tábortól mintegy 500 méterre északnyugatra található, az *auxiliáris vicus* feltételezett szélső zónájában. A tervezett épületek helyén egy 50×10 méteres, és egy 15×10 méteres, egymásra merőleges felületet nyitottunk meg. A nyugat–keleti irányú I. árokban mintegy 2 méter vastag újkori törmelékes feltöltés alatt körülbelül 60 centiméter vastag, szürkés-sárgás, homokos dunai üledékes réteg jelentkezett. Az üledékes réteg eltávolítása során kerültek elő római kori rétegek, objektumok, amelyek az *auxiliáris vicus*hoz tartoztak.

A római kori jelenségek keleti irányba, a Hunyadi János út (az egykori *limes* útvonala) felé sűrűsödtek. Az előkerült leletanyag a Flavius kor és a Kr. u. 2. szá-

zad vége közti időszakra keltezhető. A feltárási felület legjellegzetesebb jelenségeit észak–déli irányú, 4 méter szélességű árok, valamint egy tőle 5 méterre nyugatra, vele párhuzamosan futó 1 méter szélességű, sekélyebb árok jelentette. A kisebb árok betöltéséből jellegtelen, római kori kerámia került elő, a nagyobbik árokban azonban gazdagabb kerámiaanyag jelentkezett, amely a Kr. u. 2. századra volt keltezhető. A nagyobbik árok korábbi, Flavius kori telepjelenségeket vágott, így például egy földkutat, amelynek aljában barbotin dí-

szes, Drag. 36-os sigillata peremtöredéke került elő. A legkésőbbi telepjelenséget egy egyszerű gödörobjektum jelentette, amely vágta a nagyobbik *fossa* betöltését. A II. árokban 4-4,5 méter vastag újkori feltöltés alatt került csak elő az I. árokban is megfigyelt dunai homokos üledék. Ennek átvágása során semmilyen régészeti lelet, vagy jelenség nem mutatkozott. A sárga bolygatatlan altalaj 5 méter mélyen jött elő.

Beszédes József

Locations of and results from small-scale excavations conducted by the Aquincum Museum in 2005

(Marked as numbers on page 208)

Aquincum Civil Town and its environs

1. Bp. III. Pók street (Lrn: 23229/1): part of roman period building (O. T. Láng)
2. Bp. III. 141 Szentendrei Road (Lrn: 23215): part of roman period wall and ditch (O. T. Láng)
3. Bp. III. 39 Nánási Road (Lrn: 23761/2): prehistoric features, roman period ditch system (O. T. Láng)
4. Bp. III. Aquincum bridge, Danube-bed: underwater archaeological survey (J. A. Tóth)
5. Bp. III. 4 Szőlőkert (Lrn: 118900/9): roman period ditch, post-structure building (G. Lassányi)

Aquincum Military Town and its environs

6. Bp. III. 104 Kiscelli street (Lrn: 16217/1): roman period debris of stone building (A. Kirchhof)
7. Bp. III. 38 Kenyeres street (Lrn: 17385): roman period kilns (A. Kirchhof)
8. Bp. III. 21 Kenyeres street (Lrn: 17353): roman period post-row, ditch, niveau (A. Kirchhof)
9. Bp. III. 26 Zápor street (Lrn: 17393/10): late roman graves (A. Kirchhof)
10. Bp. III. 24 Zápor street (Lrn: 17407): part of late roman cemetery (A. Kirchhof)
11. Bp. III. 28–30 Selmeci street (Lrn: 17431): roman period ditch, remains of a building, middle age graves (A. Kirchhof)
12. Bp. III. 4–6 Beszterce street (Lrn: 17544): roman period drainage ditch, remains of street network of the Military Town (A. Kirchhof)
13. Bp. III. 1 Nagyszombat (Lrn: 17970/1): remains of roman period post-structure buildings, kilns (A. Kirchhof)

Territory of Aquincum

14. Bp. III. 36 Kunigunda Road (Lrn: 18762/5): roman period graves (G. Lassányi)
15. Bp. III. Montevideo street (Lrn: 14868/12): modern period layers (P. Vámos)
16. Bp. III. Virágosnyereg street, Solymárvölgyi road: middle age settlement, late Bronze age settlement, roman period features (Z. Havas)

17. Bp. III. Remetehegyi road, Folyondár road, Schmidt Park (Lrn: 16155/2): scattered roman period finds, remains of roman period building (*Z. Havas*)

Settlements outside of Aquincum

18. Bp. I. 8 Hadnagy street (Lrn: 5973, 6006/2): turkish bath, late La Tène settlement (*A. Papp, B. Maráz*)

19. Bp. XI. 17–25 Vegyész street (Lrn: 43590/3): roman period ditches (*J. Beszédes*)

Az Aquincumi Múzeum további feltárást nem igénylő próbaásatásai és régészeti célú megfigyelései 2005-ben Archaeological observation work and test excavations carried out by the Aquincum Museum in 2005

Próbafeltárások – Test excavations

1. Bp. III. Kiscsikós köz 10. –
épületalapozás (*Lassányi G.*)
2. Bp. III. Nánási köz 2. – csővezeték
nyomvonal (T. Láng O.)
3. Bp. III. Nánási út 83. –
épületalapozás (T. Láng O.)
4. Bp. III. Rozgonyi Piroska utca 40–42.
– lakópark építése (*Budai Balogh T.*)
5. Bp. XIII. Meder utca, RRT 2., 18.
tömb – lakópark építése (*Kovács E.,
Reményi L.*)
6. Bp. XXII. Nagytétényi út 37–45.
(*Beszédes J.*)
7. Törökbálint-Tégladűlő, Kinizsi
utca 28. – raktárépület építése
(*Horváth L. A.*)

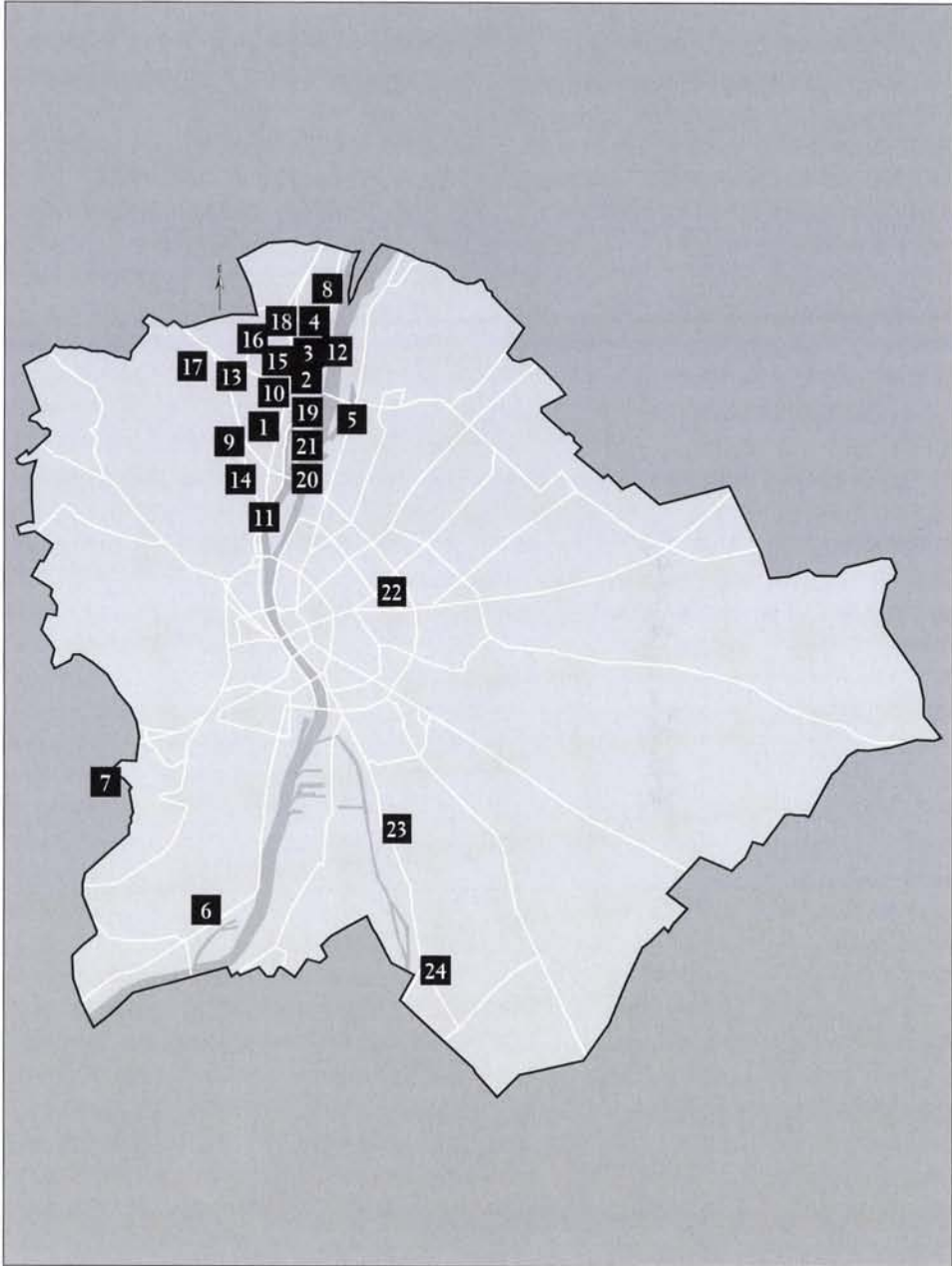
*Megfigyelések – Archaeological observations**

8. Bp. III. Batthány utca 66. –
épületalapozás (T. Láng O.)
9. Bp. III. Bécsi út 267. –
épületalapozás (T. Láng O.)
10. Bp. III. Huszti út 20. – épületbontás
és építés (T. Láng O.)
11. Bp. III. Kecse utca 9. – (*Hable T.*)
12. Bp. III. Királyok útja, Rozgonyi
Piroska utca, békásmegyeri
Vízműtelep – a budai főnyomócső
rekonstrukciója (*Budai Balogh T.*)
13. Bp. III. Kisbojtár utca, Hrsz.: 19909/5
– épületalapozás (T. Láng O.)

14. Bp. III. Kolostor út 30. és
Remetehegyi út között – gázvezeték
fektetés (*Havas Z.*)
15. Bp. III. Pók utca – talajfúrás
szakfelügyelete (T. Láng O.)
16. Bp. III. Római tér – épületalapozás,
közműárok (T. Láng O.)
17. Bp. III. Solymárvölgyi út 108.
– kútásás (*Havas Z.*)
18. Bp. III. Szentendrei út 207–209. –
szennyezett talaj cseréje (T. Láng O.)
19. Bp. III. Szentendrei út (Akác köz) –
gázcsőkarbantartás (*Budai Balogh T.*)
20. Bp. III. Szentendrei út (Kórház utca–
Raktár utca) – gázcsőfektetés (*Budai
Balogh T.*)
21. Bp. III. Szentendrei út (Raktár utca–
Búza utca) – a budai főnyomócső
rekonstrukciója (*Budai Balogh T.*)
22. Bp. XIV. Cházár András utca
– lakótömb építése (*Horváth M. A.*)
23. Bp. XX. Zodony utca – jégcsarnok
építése (*Reményi L.*)
24. Bp. XXIII. Soroksár, Európa utca 6.
– raktárépület építése (*Horváth M. A.*)

* A lista nem tartalmazza a BTM Régészeti Adattára
által, zömmel közműfektetések során végzett mintegy
60 régészeti szakfelügyelet helyszínét.

* This list does not contain the approximately 60
archaeologically controlled locations registered in
the Archaeological Archives of the BHM, excavated
mostly during construction work on public facilities.

Az Aquincumi Múzeum további feltárást nem igénylő próbafeltárásai és régészeti célú megfigyelései 2005-ben
Archaeological observation work and test excavations carried out by the Aquincum Museum in 2005

Rövidítésjegyzék Abbreviations

ActaArchHung	– Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae (Budapest)
AqFüz	– Aquincumi füzetek. A BTM Aquincumi Múzeumának ásatásai és leletmentései (Budapest)
AqMúz	– Aquincumi Múzeum
ArchÉrt	– Archaeológiai Értesítő (Budapest)
ArchHung	– Archaeologia Hungarica (Budapest)
BMC	– British Museum Catalogue
BHM	– Budapest Historical Museum
BudRég	– Budapest Régiségei (Budapest)
BAR	– British Archaeological Reports
CommArchHung	– Communicationes Archaeologicae Hungariae (Budapest)
DissPan	– Dissertationes Pannonicae (Budapest)
MNM	– Magyar Nemzeti Múzeum